

## PRIKAZ SIMPOZIJA O KARDINALU FRANJI ŠEPERU

Dvodnevni znanstveni simpozij o liku, teološko-pastoralnom djelovanju kardinala i prefekta kongregacije za nauk vjere održan je 7. i 8. studenog 2001. godine u prostorijama kazališta "Komedijska" na Kaptolu, a u organizaciji i pod pokroviteljstvom Kongregacije za nauk Vjere te Katoličkog Bogoslovnog fakulteta. Znanstveni simpozij je održan povodom dvadesete obljetnice smrti kardinala Franje Šepera koji je uz blaženog kardinala Alojzija Stepinca svakako najmarkantnija osoba u povijesti Crkve u Hrvata 20. stoljeća, a možemo reći i šire. Franjo kardinal Šeper je rođen 2. listopada 1905. godine u Osijeku, dakle iste godine smrti drugog velikana povijesti opće Crkve i Crkve u Hrvata, Josipa Jurja Strossmayera. Također bismo mogli na neki način reći kako u toj kronologiji možda postoji i skrivena simbolika. Treći čovjek u hijerarhiji Katoličke crkve, Franjo kardinal Šeper, prefekt kongregacije za nauk Vjere umro je 28. prosinca 1981. godine u Rimu, a pokopan je uz svečanu liturgiju u zagrebačkoj prvostolnici 5. siječnja 1982. godine. Zanimljivo je kako se od smrti kardinala Šepera 1981. godine relativno vrlo malo govorilo i pisalo, premda je on bio treći čovjek nakon pape i državnog tajnika Svete Stolice u hijerarhiji Rimske, Katoličke crkve. Kad se ta činjenica uzme u obzir, naše čuđenje biva tim veće. O značenju samog simpozija govori činjenica da je prvi govornik bio sam kardinal Joseph Ratzinger, sadašnji prefekt kongregacije za nauk Vjere koji je na to mjesto došao ukazom pape Ivana Pavla II. nakon smrti kardinala Šepera.

Kardinal Joseph Ratzinger je u svojem eksponatu govorio o tematici i problematici kojom se Drugi vatikanski koncil bavio te s tim u svezi o djelatnosti i zalaganjima kardinala Šepera kao i o njegovim interventima koji su davali smjer diskusijama na Drugom vatikanskom koncilu. Glavna tema je bila mjesto i uloga Crkve u svijetu te s tim u svezi njezin odnos prema problemima i pitanjima s kojima se susreće suvremeni svijet. U sklopu tog pitanja je potpitanje o položaju Crkve u tom istom svijetu kao i njezin odnos prema globalnim promjenama društva i civilizacije koje će nastupiti tijekom 20. stoljeća, a posebno u vremenu nakon Drugog svjetskog rata te pitanje odnosa Crkve prema tim istim problemima. U okviru tog konteksta se onda na sasvim novim temeljima i pretpostavkama postavlja pitanje o fenomenu suvremenog ateizma kao i o odnosu koji Crkva mora prema tom fenomenu zauzeti; Crkva koja sada na sasvim nov način pristupa toj problematici promatrajući ju kao jedno kompleksno pitanje zauzimajući se za dijalog koji će na kraju i uroditi ne više shemom Crkve kao hijerarhizirane institucije u obliku piramide, nego Crkve koja se dijalogom širi svijetom u koncentričnim krugovima. Posebno bi se ovdje trebao staviti naglasak na pastoralnu konstituciju "Gaudium et spes" čiji je jedan od glavnih kreatora bio kardinal Šeper u kojoj je već spomenuto glavno pitanje, naćm kako bi se Crkva trebala uklopiti u suvremene tijekove društva i civilizacije, jer je ranije u određenim crkvenim krugovima postojala tendencija polarizacije prema svijetu, da bi zatim ta koncepcija prepustila mjesto polaganom otvaranju pa i dijalogu. Sada na Drugom vatikanskom koncilu jasno biva formulirano, među ostalima i od kardinala Šepera nastojanje Crkve da se ukljući u moderna kretanja civilizacije u skladu s proklamiranim koncepcijom Crkve, koncepcijom ne više piramidalnog ustroja, nego ustroja nalik koncentrićnim krugovima koji se poput valova šire na ćitav svijet, a o kojima je već bilo natuknuto. U svim tim izlaganjima ćovjek je u središtu njegovih zalaganja pa tako i u okviru pastoralne konstitucije "Gau-

dium et spes". Sve svoje interverte na koncilu kardinal Šeper temelji na Bibliji i kršćanskoj antropologiji. Tako s tog aspekta preferiranja čovjeka kao pojedinca, kardinal Šeper daje prednost pojedincu i pred kategorijama kao što su nacija i država. Sva ta svoja zalaganja kardinal Šeper popraća biblijskim citatom iz Markova evanđelja kako "čovjek nije stvoren zbog subote, nego subota zbog čovjeka". Također se kardinal Šeper zalaže za neotuđivo pravo čovjeka na posjedovanje zemlje i vlasništva. To njegovo tako direktno zalaganje je prema mojem skromnom mišljenju direktan prosvjed protiv izokrenutih imovinsko-pravnih odnosa koji su bili obilježeni nacionalizacijom i konfiskacijama, a koji biva-ju aktualni iza "željezne zavjese" pod protuprirdnim socijalističko-komunističkim režimima koji su dakako nijekali sve vrijednosti koje su nadahnute duhom Vjere i kršćanstva.

Indirektno i možda isto tako direktno s tim u svezi 25. rujna godine 1965. kardinal Šeper se u svojem intervencu pod točkom "ateizam" zalaže za potpuno drugačiji pristup tom fenomenu od onog koji je Crkva imala prije Drugog vaticanskog koncila. Prema njegovom mišljenju tom fenomenu treba pristupiti s više aspekata, pogotovo stoga što je kardinal Šeper bio svjestan činjenice da su neki crkveni ljudi svojim više nego konzervativnim i anakronim stavovima indirektno i ne znajući pridonijeli širenju te što više populariziranju ateizma kao svjetonazora. S druge pak strane on je osudio sva kvaziznanstvena nastojanja da ateizam bude apriorij polazna točka u svim znanstvenim raspravama i razmatranjima, a mora se reći da je takvih tendencija bilo. Stoga se kardinal Šeper bio zalagao za uravnotežen pristup toj problematici.

S povijesnog aspekta posebno je bilo zanimljivo čuti predavanje akademika prof. dr. Franje Šanjeka, pročelnika katedre za crkvenu povijest na Katoličkom Bogoslovnom fakultetu. On se na početku svojeg izlaganja osvrnuo na dvije knjige prof. Vjekoslava Cvrle koji je obnašao titulu konzula SFRJ u Milanu, koji je indirektno sudjelovao u pregovorima SFRJ i Svete Stolice o položaju Katoličke crkve u Jugoslaviji. Te dvije knjige nose naslov: "Vatikan u suvremenom svijetu", Zagreb 1980. te "Vatikanska diplomacija", Zagreb 1994. Zanimljivo je da spomenuti autor nigdje ne spominje nadbiskupa te od 1965. godine imenovanog kardinala Šepera, kad su po srijedi bili pregovori, gore spomenuti, koji su konačno bili ratificirani 25. lipnja 1966. godine. No zato iscrpno prenosi izvješće koje tom prilikom donosi Frane Franić u crkvenom časopisu: "Crkva i svijet" koji također detaljno biva prenesen u talijanske komunističke novine "Unita". Zanimljivo je i to da papa Pavao VI. u svojoj nastupnoj enciklici "Ecclesiam suam" oštro napada sve sustave koji su na tragu ideološkog nijekanja Boga, da bi potom kasnije izrazio nadu u skorji mogući dijalog Crkve s predstavnicima marksizma. Što više papa Pavao VI. Čak i naglašava da se tog dijaloga ne treba bojati, pri tom najvjerojatnije misleći na vjernički puk Crkve.

Državni ugovor između Svete Stolice i SFRJ potpisan je nakon dugogodišnjeg niza mučnih događaja, od suđenja blaženom kardinalu Alojziju Stepinicu 1946. godine te njegova zatočeništva u Lepoglavi te zatim u Krašiću sve do njegove blažene smrti 10. veljače 1960. godine. Ti odnosi bivaju dodatno pogoršani nakon što je Sveta Stolica 1952. godine imenovala zagrebačkog nadbiskupa Alojzija Stepinca kardinalom što je jugoslavenska strana slivala kao provokaciju. Nakon toga je jugoslavenska strana jednostrano prekinula diplomatske odnose sa Svetom Stolicom, ali "ne i s Katoličkom crkvom", kako je komunistička vlast znala rado isticati. Nekako, oko te 1952. godine Katolički Bogoslovni fakultet

biva apsurdno izbačen iz sastava Zagrebačkog sveučilišta, premda je taj fakultet bio u osnutku tog istog Sveučilišta njegova jezgra i zametak. S tim u skladu, komunističke vlasti nastoje svaku vezu s Crkvom i duhovnošću lišiti znanstvenog karaktera. Tako je teologija prema njihovu viđenju trebala izgubiti karakter i atribut znanstvene discipline. Kao najveći domet ideološkog ludila moglo bi se izdvojiti promjena toponima iz kojih su se izbacivala sva imena koja su u sebi sadržavala sakronim. Još ranije biskupska konferencija je donijela zaključak da se zabrane sve svećeničke udruge pomoću kojih je komunistička vlast nastojala držati na oku sve ono što se događalo unutar crkvenih struktura. Nakon smrti blaženog kardinala Štepinca komunističke vlasti preko svojeg predstavnika indirektno izražavaju želju za kontaktom sa Svetom Stolicom, a 1962. godine biskupi javno izlažu svoja stajališta o potrebi promjene nekih odredaba u Ustavu koje su bitno ograničavale ljudska te nadasve vjerska, odnosno prava vjernika. Te dvije inicijative će svaka sa svoje strane pridonijeti ratificiranju dokumenta koji će regulirati odnose Svete Stolice i Crkve s jedne strane te SFRJ s druge, a koji je ratificiran u Beogradu 25. lipnja 1966. godine. O svim tim događajima, kako je istakao prof. dr. Šanjek, najbolje je djelo nedavno preminulog tadašnjeg državnog podtajnika Svete Stolice Agostina Casarolija historiografsko-memoarskog karaktera pod naslovom "Il martirio de la paciencia", nedavno objavljeno u hrvatskom prijevodu u izdanju "Kršćanske sadašnjosti". Pri tom je zanimljivo spomenuti kako je jugoslavenska strana isticala da su stavovi kardinala Šepera bili često mnogo tvrdi nego onih službenih Svete Stolice. U svom spomenutom djelu Casaroli hvali držanje tadašnjeg beogradskog biskupa koji je, kako je rečeno, svim silama nastojao razbiti atmosferu napetosti. No prije samog potpisivanja kardinala Šepera prima papa Pavao VI. Te je tom prilikom kardinal Šeper istaknuo glavna pitanja i sporne točke koje se moraju tim sporazumom definirati i riješiti. Kardinal Šeper se posebno bojao namjera jugoslavenske vlade da diplomaciju Svete Stolice usmjeri u protuhrvatske vode na račun ustupaka prema Katoličkoj crkvi u Jugoslaviji. Rekao bih kako su ta nastojanja jugoslavenske vlade bila u svezi s onim nastojanjima nešto ranije da Zavod Svetog Jeronima pripadne njoj te tako prestane biti kao što je to bio stoljećima zavod pod upravom hrvatskih biskupa i svećenstva. Ta su nastojanja bila poznata u doba tzv. "svetojeronimske krize" od 1901.-1911. godine kad se zbog konačnog isticanja hrvatskog imena i karaktera Zavoda, zahvaljujući ponajprije nadbiskupu Josipu Stadleru, digla prašina koju su podigla diplomatska agresivna djelovanja Kraljevine Crne Gore, Kraljevine Srbije, ali također i carske Rusije u sprezi s velikomadarskim krugovima. Slična će takva nastojanja oko toga da Zavod Svetog Jeronima postane diplomatsko predstavništvo Beograda biti ponovljena za vrijeme prve Jugoslavije, dvadesetih godina 20. stoljeća s gotovo istom reprizom i zahtjevima jugoslavenske vlade u Beogradu nakon Drugog svjetskog rata, bez obzira na drukčiji ideološki predznak. U svim povijesnim okolnostima i kontekstu hrvatski kler je pokazao da je na visini zadatka kad je po srijedi bila riječ o obrani vjerskih i nacionalnih prava Hrvata. Ipak, bez obzira na svoja prvotna protivljenja kardinal Šeper se pokorio savjetima Svete Stolice, premda nerado, a zanimljivo je također čuti neka mišljenja tadašnjih jugoslavenskih komunističkih vlastodržaca i njihovih predstavnika, kako je kardinal Šeper u svojim zahtjevima "tvrdi sugovornik od diplomatskih predstavnika same Svete Stolice". O Šeperovom nepokolebljivom i tvrdom stavu kada je po srijedi bila obrana interesa Katoličke crkve u Hrvata te hrvatske nacije same, svjedočio je svojim izlaganjem prof. dr. Juraj Kolarić. U svojem izlaganju prof. dr. Juraj Kolarić je na vrlo pla-

stičan način opisao susret Šepera s tadašnjim komunističkim čelnikom KPH Vladimirom Bakarićem koji se je dogodio sredinom pedesetih godina te u kojem nije nedostajalo provokativnih tonova od strane istog komunističkog čelnika. Tako, vjerojatno imajući sve to na umu, kardinal Šeper nije zračio tolikim optimizmom i vedrinom kod potpisivanja međudržavnog protokola u Beogradu 25. lipnja 1966. godine te kako kaže sam sudionik u pregovorima A. Casaroli, "napetost se mogla osjećati u zraku". Kardinal Šeper ipak na ktaju razgovaravši u audijenciji s papom Pavlom VI. na njegov nagovor pristaje potpisati međudržavni protokol, premda se s takvim stavom osobno nije slagao, kako bi se izbjegle daljnje odmazde komunističkih jugoslavenskih vlasti te kako bi Katoličkoj crkvi na teritoriju čitave Jugoslavije osigurao koliko-toliko snošljive uvjete života i djelovanja. To neslaganje Franje kardinala Šepera može se objasniti, kako prikrivenim, tako i javnim verbalnim napadajima od strane nekih crkvenih, ali i laičkih intelektualnih krugova kako se on (nadbiskup Šeper) kada je riječ o politici Crkve u Hrvata ne drži strogo linije pokojnog kardinala Stepinca. Na ktaju je glede toga zaključak bio taj kako je Stepinac najsvjetliji primjer u obrani vjere i Crkve, no kako se budućnost odnosa Crkve i države zbog same (Katoličke) Crkve ne može temeljiti isključivo na sukobima zbog interesa i djelovanja Crkve same, nego također na pokušaju uspostave kakvog-takvog dijaloga s vladajućim komunističkim režimima istočne Europe pa tako i Jugoslavije. Crkva također sa svoje strane, počevši od Drugog vatikanskog koncila nastoji uspostaviti dijalog i s ateizmom kao takvim, kao jednim od misaonih sustava proisteklim iz zasada racionalizma, a koji će se konačno oblikovati unutar marksističkog pogleda na svijet u 19. stoljeću. Uostalom, Drugi vatikanski koncil Crkve je decidirano i istakao kako se Crkva i kršćanstvo ne boje dijaloga s marksizmom i ateizmom kao takvim, nego što više, njemu teže zbog opće dobrobiti. Kada govorimo o tom nastojanju dijaloga dvaju misaonih sustava, valja imati na umu tadašnju globalnu situaciju te prijetnju novog, atomskog svjetskog sukoba.

Na mikroplanu pak, rezultat takvih dalekovidnih nastojanja pape Pavla VI. Kao i najužeg vrha hijerarhije Katoličke crkve u koji je nesumnjivo spadao i kardinal Šeper mogao se vidjeti tek po istjeku nekoliko desetljeća te u konačnici propašću komunizma kao ideološkog sustava. Ipak, neki konkretni rezultati na političkom planu uslijedili su odmah po potpisivanju međudržavnog protokola 25. lipnja 1966. godine. Oni su seogledali u nešto širem polju djelovanja Crkve, a što je u sebe uključivalo obnovu odmah po dolasku komunističkog režima zabranjenih crkvenih humanitarnih udruga i djelatnosti kao što je npr. "Caritas" Zagrebačke nadbiskupije o kojoj će još biti riječi. Kao glavni rezultat valja spomenuti slobodu Crkve u pitanju izbora biskupa, kako je istakao sada već pokojni Franjo kardinal Kuharić, drugog dana simpozija na završnoj diskusiji. To u slučaju kardinala Šepera nije bio slučaj, budući da je on tajno bio izabran i imenovan za biskupa te zatim za nadbiskupa. Ta praksa slobodnog biranja biskupa od strane Crkve, nije bila moguća u ostatku istočne Europe pod komunističkom vladavinom. No bez obzira na sve, nadbiskup Šeper se nije htio ni mogao odreći nacionalnog hrvatskog pitanja u okviru pitanja statusa Katoličke crkve u Hrvata u sklopu tadašnje jugoslavenske države s ideološkim predznakom kakvog je ta druga jugoslavenska država imala.

Sljedeći referent prof. dr. Ivan Šaško se osvrnuo na ulogu kardinala Šepera u pitanjima liturgike. Prema njegovu kazivanju, više je nego vidljiv proces evolucije mišljenja kardinala Šepera kad je riječ o tom pitanju. Dok je 1959. godine on

još uvijek bio vrlo konzervativnih stavova, sljedećih se godina po tom pitanju njegov stav vidno mijenja, ali je čvrsto ostao na stajalištu kako latinski jezik treba ostati služben te ga se prema njegovom viđenju treba rabiti gdje god je to moguće, a sve s ciljem kako bi se i na tom planu jezika i liturgije sačuvalo, kako nurnije, tako i vanjsko jedinstvo Crkve. Također se vodilo računa i o hrvatskom specifikumu, tj. Liturgiji na staroslavenskom, koju Hrvati još u 13. stoljeću dobijaju kao privilegij mimo svih ostalih europskih naroda. Tako je na kraju i kod kardinala Šepera u pitanju liturgike pobijedio onaj stav "Ecclesia semper reformanda".

Zagrebački pomoćni biskup mons. Vlado Košić govorio je pak o ulozi kardinala Šepera u formiranju konstitucije Drugog vatikanskog koncila "Lumen gentium" koja se inače smatra jednim od najvažnijih dokumenata koncila, a neki su skloni uspoređivati je sa stablom. To je stoga što ova konstitucija govori o Crkvi, budući da je Drugi vatikanski sabor bio izrazito ekleziološki. Kardinal Šeper je s obzirom na ovu temu na koncilu intervenirao sedam puta. Posebno je zanimljivo spomenuti stav kardinala Šepera glede definicije Crkve u suvremenom svijetu, budući da se mnogi sudionici Drugog vatikanskog koncila nisu baš slagali s definicijom Crkve kao "Ecclesia militans", jer je prema njihovom kazivanju takva definicija mogla imati negativne asocijacije i konotacije te izazvati negativne reakcije nevjerujućih i ne pripadajućih Crkvi u svijetu, ali i onih koji samo i tek formalno njoj pripadaju. Kardinal Šeper naprotiv objašnjava kako se taj pojam "vojujuće Crkve" odnosi na borbu protiv sotone i zla u svijetu, a ne protiv svijeta, odnosno ljudi u njemu. Također je bilo riječi o uspostavi đakonata kao trajne službe u Crkvi za što se je u načelu zalagao i kardinal Šeper, uz određene primjedbe koje su imale implikacije na političku situaciju zemalja u kojima je komunistička ideologija bila vladajuća. No zbog tadašnjih političkih prilika u Jugoslaviji, odnosno Hrvatskoj, to nije bilo moguće provesti u djelo. Naime, ova tema u Hrvatskoj i HBK tek danas dolazi na dnevni red. Po tom pitanju čak se uspoređivala situacija u Jugoslaviji između Katoličke i Pravoslavne crkve te je uočeno kako bez obzira na celibat katoličke obrazovne ustanove imaju više polaznika, kandidata i studenata nego one pravoslavne. Tako je svojim djelovanjem kardinal Šeper dao osnovne smjernice u konačnom oblikovanju teksta, odnosno sadržaja konstitucije. Isto to možemo reći i za raspravu o liturgijskoj obnovi o kojoj je govorio prof. dr. Ivan Šaško. O drugim teološko-ekleziološkim aspektima Drugog vatikanskog koncila glede pitanja liturgike, pastorala te moralne teologije, na ovom znanstvenom skupu o životu i djelu kardinala Franje Šepera raspravljali su isključivo profesori Katoličkog Bogoslovnog fakulteta, stručnjaci iz tih domena kao što su: prof. dr. Nikola Dogan, prof. dr. Željko Tanjić te već spomenuti prof. dr. Šaško. Prilikom samog protokolarnog otvaranja spomenutog simpozija, slične su se tematike dotakli uvaženi gosti: sadašnji prefekt kongregacije za nauk vjere; kardinal Joseph Ratzinger, kojeg smo već na početku spomenuli te također sadašnji tajnik iste kongregacije, nadbiskup mons. Tarcisio Bertone koji je govorio o zalaganjima kardinala Šepera kao prefekta kongregacije za nauk vjere, koji se, prema njegovim riječima, zalagao za sustavno proučavanje Svetog pisma, budući da je sam govorio kako je Sveto pismo temelj i središte cjelokupne teologije. Uostalom, sam je kardinal Šeper bio na čelu dviju papinskih komisija: teološke i biblijske komisije. Takav pristup i praksa je kod Šepera bila pravilo, još dok je on službovao kao župnik i katehet

zagrebačkih župa Krist Kralj u Trnju, Svetom Josipu na Trešnjevci te Svete Marije na Dolcu.

Prof. Stella Tamhina istaknula je u svom predavanju važnost instituta za proučavanje koncilskih dokumenata koji je ustanovio kardinal Šeper,

Prvi dan simpozija završio je diskusijom koja je kao svoj naslov imala geslo kardinala Šepera: "Veritatem facientes in caritate". To geslo je kasnije u svom referatu o župnikovanju Šepera u župi "Krista Kralja" spomenuo i njezin sadašnji župnik, velečasni Alojzije Žlebečić. Svečanu koncelebriranu misu je predvodio kardinal Joseph Ratzinger, a propovijedaо uzoriti zagrebački nadbiskup Josip Bozanić.

Drugi dan simpozija počeo je izlaganjem tajnika kardinala Šepera, Velimira Čapeka koji je govorio o obiteljskim korijenima, mladosti i školovanju Šepera. Šeper je rođen u Osijeku 2. listopada 1905. godine, kako smo već u uvodu istakli. Zanimljivo je da njegov otac dolazi iz Gradišća, a Franjo je prvo od četvero djece koje su njegovi roditelji imali u braku. Godine 1910. njegov se otac s obitelji seli u Zagreb gdje mali "Ferči" polazi prvo u gornjogradsku osnovnu školu te zatim u donjogradsku gimnaziju. Zarana se upoznaje s dr. Ivanom Merzom te se uključuje u rad Marijine kongregacije. Već tada se oduševljava za svećenički poziv, a zna se i to da je još 1922. godine kao osamnaestogodišnjak nosio hrvatsku trobojnicu na europskoj katoličkoj smotri mladeži u Bratislavi, kamo je putovao zajedno s već blaženim, budućim zagrebačkim nadbiskupom i također kardinalom Rimske crkve Alojzijem Stepincem. Dvije godine kasnije, na prvoj godini Bogoslovije biva zamjećen od tadašnjeg zagrebačkog nadbiskupa Antuna Bauera koji ga zajedno sa Stepincem šalje u Rim na Gregorijanu gdje obojica 1930. godine stječu doktorate iz teologije i filozofije te čak isti dan iste godine, 26. lipnja bivaju ređeni. Šeper se iste godine vraća u Zagreb te od tada pa do 1941. godine predaje na ženskoj katoličkoj realnoj gimnaziji, a od 1941. godine biva rektorom đачkog sjemeništa na Šalati, sve do 1951. godine kada preuzima službu župnika u župi Krista Kralja na zagrebačkom Trnju. Godine 1954. papa Pio XII. imenuje ga biskupom koadjutorom za vrijeme Stepinčeva progonstva i zatočeništva. Nakon Stepinčeve smrti, dana 10. veljače 1960. godine, Šeper preuzima službu zagrebačkog nadbiskupa, a 1965. godine papa Pavao VI. Ga imenuje kardinalom Rimske crkve. Tri godine kasnije, 1968. godine on postaje prefektom Kongregacije za nauk Vjere. Na toj dužnosti Franjo Šeper ostaje sve do svojeg umirovljenja 25. studenog 1981. godine, a 30. prosinca iste godine umire u Rimu. Njegovo tijelo biva furgonom dovezeno u Zagreb, gdje biva i sahranjen u kripti zagrebačke prvostolnice 5. siječnja 1982. godine.

Prof. dr. Tomislav Zdenko Tenšek govorio je u svom referatu o ulozi kardinala Šepera te njegovoj zaslugi u osnivanju znanstveno-nastavnih instituta Katoličkog Bogoslovnog fakulteta kao i o pokretanju raznih publikacija koje će te ustanove potaći, a sve s ciljem promicanja vjerskog obrazovanja i kulture laika svih uzrasta.

Osobno meni je vrlo zanimljiv referat župnika Alojzija Žlebečića koji je na vrlo živopisan način opisao Šeperovo župnikovanje na župi Krista Kralja u Trnju kao i opće političke i ine prilike koje su tada vladale, a koje je Šeper gotovo skribomanski uredno i pedantno bilježio. Tako on detaljno bilježi iole važniji događaj koji je po njegovom sudu bio ili bi mogao biti važan za život župe. Među ostalim župnik Franjo Šeper bilježi proslavu stote obljetnice zagrebačke nadbi-

skupije (1852.-1952.), a kao očit primjer zlostavljanja Crkve i vjernika od strane jugokomunističkog režima navodi primjer zabrane tradicionalnog marijanskog hodočašća u Mariju Bistricu 11. srpnja 1952. godine, a pod službenim ironičnim priopćenjem kako se "priredbba ne odobrava". Isto tako bilježi svoje uhićenje dana 19. veljače 1952. godine zbog, kako je to navedeno, "nelegalnog skupljanja novčanih sredstava" prigodom božićnog blagoslova kuća, a prema Članku 7 Kaznenog zakona, kako je sam precizno zabilježio. Šeper kao župnik Krista Kralja u Trnju bilježi naizgled manje važne pojedinosti i činjenice za život župe i Trnja kao što su npr. ukinuće tzv. "rajona" koji se transformiraju u općine. Šeper kao župnik župe "Krist kralj" bilježi čak i ime mjesnog komunističkog članka općine Trnje Rade Tomića, vjerojatno stoga što je s njim preko crkvene hijerarhije ili sam osobno morao komunicirati, a sve zbog položaja i boljitka župe Krista Kralja. Franjo Šeper još posebno bilježi izgradnju doma zdravlja u Trnju, tržnice u njegovu središtu te izgradnju igrališta NK "Trnje". Da je Krist Kralj u Trnju ostala njegova župa te kao dokaz koliko ju je volio, nju i ljude kao i Trnje samo, najbolje svjedoči činjenica da je svake godine kada je god mogao posjećivao svoju župu, bez obzira na visoke dužnosti koje je obnašao u Crkvi. Uostalom, on je nakon svoje smrti sav svoj inventar poklonio župi Krista Kralja. U jubilarnoj 2000. godini, dana 26. studenog na blagdan Krista Kralja, pomoćni zagrebački biskup Vlado Košić blagoslovio je kip kardinala Franje Šepera, rad akademskog kipara Vladimira Herjevića te se tako prostor ispred samostana i Crkve naziva Trgom kardinala Franje Šepera. To je otkrivanje lika kardinala Šepera značilo i njegov simboličan povratak u "njegovu" župu Krista Kralja i "njegovu" Trnje.

Prof. dr. Adalbert Rebić govorio je o značaju teološko-pastoralnog tjedna koji Franjo Šeper osniva pod nazivom "tečaj" još 1961. godine, a sa svrhom dodatne teološke i ine izobrazbe svećenika. Tako se i po pitanju obrazovanja svećenika vide vrlo široki vidici Šepera koji je pravilno uvidio potrebu za takvom praksom, odnosno stalnom potrebom usavršavanja svećenika.

Prečasní Ivan Miklenić govorio je o osnutku časopisa koji se prvotno bio nazvao "Glas sa koncila" te koji je, kako mu i sam naslov kaže, nastao i počeo djelovati zajedno s Drugim vatikanskim koncilom, a koji su isprva bili uređivali zagrebački franjevci. To je bilo 1963. godine. Kasnije će franjevci odustati od njegova uređivanja, a taj posao Franjo Šeper daje 1966. godine na uređivanje, rek prije godinu dana imenovanom zagrebačkom nadbiskupu, Franji Kuhariću. O značenju lista koji tada mijenja ime u "Glas koncila" za daljnji život Crkve u Hrvata, nije potrebno toliko ni govoriti. Tadašnji jugokomunistički režim je svim silama nastojao omesti njegovo izlaženje, umjetno izazivajući krizu, tj. nestašicu tiskarskog papira.

O pastoralno-katehetskom radu Franje Šepera na čak tri župe pedesetih godina 20. stoljeća u Zagrebu; župi Krista Kralja u Trnju, župi Svetog Josipa na Trešnjevci te Svete Marije na Dolcu, o čemu je već djelomice bilo riječi, govorila je dr. med. Brigita Kurelac. Autorica ovog referata nije zaboravila spomenuti svu težinu vremena, odnosno politički kontekst u kojem je Franjo Šeper djelovao te objektivne probleme s kojima se isti suočavao. Posebno je istaknuto kako mu je pasoralno-katehetski rad s mladima bio posebno drag te kako mu je koristio s više aspekata, ali također i u smislu njegove osobne katehetsko-pastoralne formacije.

Predavanje Jelene Brajše se odnosilo na osnutak "Caritasa", također pod okriljem zagrebačke nadbiskupije. Ravnateljica zagrebačkog "Caritasa" od njegovog samog osnutka, odnosno reaktiviranja 1966. godine, pravilno ističe kako je rad "Caritasa" ukinut odmah po dolasku komunističkih vlasti 1946. godine, premda je ovaj imao ogromnu ulogu u spašavanju ljudskih života te uopće pružanju humanitarne pomoći svake vrste tijekom Drugog svjetskog rata, svakome, bez obzira na njegovu vjersku i nacionalnu pripadnost. Dakako, to je era opće antikataličke i anticrkvene kampanje od strane komunističkih agitatora i njihovih nalagodavaca, jer je baš tada u tijeku montirani politički proces sada već blaženom kardinalu Alojziju Stepincu. Kao glavni "Spiritus movens" tih antikataličkih i anticrkvenih djelatnosti koje su se manifestirale u vidu verbalnih i fizičkih provokacijai napada te koji je čak davao upute najužem vrhu KPJ, odnosno samom Josipu Brozu, može se označiti osoba, u hijerarhiji KPJ vrlo visoko rangirana, pod imenom Ivana Krajačića.

Druga faza obnovljenog "Caritasa" zagrebačke nadbiskupije počela je gotovo slučajno i to jednim člankom u "Glasu koncila". Člankopisac je svoj tekst naslovio naslovom "Sablazan bijede" u kojem se člankopisac pita kako kao vjernici možemo proći pokraj tolike bijede, a da ne pomognemo. Člankopisac se također na dosta potresan način osvrnuo na opće stanje i na materijalnu situaciju pojedinaca koju on smatra katastrofalnom. Takav članak je mogao proći bez cenzure jedino u "Glasu koncila", budući da su sve ostale tiskovine i informativna glasila bila pod strogom partijskom paskom i cenzurom. Taj je članak onda i potakao samog kardinala Šepera na konkretan potez, a to je bila obnova "Caritasa" kao crkvene humanitarne ustanove. Ako prvu fazu djelovanja "Caritasa" možemo pripisati zaslugi zagrebačkog nadbiskupa Antuna Bauera koji ga i osniva te čiji rad isti povjerava svom biskupskom koadjutoru Alojziju Stepincu, onda je za ovu drugu fazu te njezin početak svakako najzaslužniji tada već 1966. godine kardinal i zagrebački nadbiskup Šeper. On je ustupio neke prostorije nadbiskupije na Kaptolu te je tako rad tek obnovljenog "Caritasa", premda u teškim materijalnim uvjetima i pod teškim političkim okolnostima mogao početi. Prema svjedočenju Jelene Brajše, zagrebački nadbiskup Šeper je već na početku djelovanja obnovljenog "Caritasa" zagrebačke nadbiskupije, diplomatski vrlo mudro internacionalizirao pitanje starusa "Caritasa", tako da je u Rimu uz pomoć mons. Bauera sazvao međunarodni svjetski skup djelatnika "Caritasa", što je do tada svakako, zaslugom kardinala Šepera, bio prvi veliki javni nastup Crkve u Hrvatskoj. Šeperovom zaslugom se na indirektan način ukazuje svjetskoj javnosti kao i čitavoj Katoličkoj crkvi na pravo stanje stvari glede vjerskih i inih sloboda u tadašnjoj SFRJ. No oper se ne može smetnuti s uma kako je te iste 1966. godine potpisan već spomenuti međudržavni protokol Vatikana i Jugoslavije te je i ta činjenica na svoj način pomogla ponovnom osnutku, odnosno reaktiviranju rada "Caritasa" zagrebačke nadbiskupije. "Caritas" ubrzo širi svoj djelokrug rada. Tako mu nije samo na brizi materijalna skrb za one najugroženije, već počinje skrbiti i za napuštenu djecu, počevši od 1969. godine, što čini i do danas. U referatu biva istaknuto kako su komunističke vlasti namjerno pred tom činjenicom zatvarale oči i pravile se kao da "Caritas" ne postoji te kao da tih pojava i nema, jer "socijalističko društvo" nije na sebe htjelo preuzeti dodatan segment skrbi za one najugroženije i najnemoćnije.

Tajnik za inozemnu pastvu, tj. Hrvate van domovine, velečasni Vladimir Stanković, govorio je o skrbi kardinala Šepera za Hrvate u dijaspori diljem ze-



maljske kugle. Isti, Vladimir Stanković je prigodom simpozija i objavio knjižicu u izdanju "Kršćanske sadašnjosti" koja obrađuje temu života i djelovanja kardinala Franje Šepera. U toj je knjižici objavljen i dnevnik dugogodišnjeg tajnika kardinala Šepera, mons. Velimira Čapeka kojeg smo također spomenuli. U tom je dnevniku dotaknuta tematika iseljništva prigodom Šeperovog prvog posjeda SAD-u nakon svog imenovanja za kardinala. U svom predavanju Vladimir Stanković spominje i druga hodočasnička i misionarska putovanja kardinala Šepera, kao i ono posljednje putovanje po SAD-u i Kanadi, samo šest mjeseci prije svoje smrti. Prema svjedočenju Stankovića, kardinalu Šeperu su ti posjeti i susreti s hrvatskom dijasporom bili ostali u trajnom pamćenju. Na naslovnoj strani knjige o liku i životu kardinala Šepera je njegov portret, inače rad Vladimira Pavlinića, bivšeg svećenika koji je kasnije apostatirao te koji je bio u vrijeme održavanja Drugog vatikanskog koncila vrlo bliski suradnik kardinala Šepera. Pavlinić sada živi i radi u Londonu kao slikar.

Gost iz Izraela, doktor veterine Amriel Shamrony, inače Židov podrijetlom iz Hrvatske te osobni tajnik posljednjeg zagrebačkog rabina Miroslava Šalom Freibergera govorio je o svim strahotama holokausta i antisemitizma za vrijeme Nezavisne Države Hrvatske te je posebno apostrofirao zločine u Jasenovcu. No naslov njegova referata se odnosi na ulogu Katoličke crkve prema Židovima u Hrvatskoj za vrijeme Drugog svjetskog rata. Tako, u tom tematskom okviru, autor referata nije propustio istaknuti i naglasiti izvanrednu ulogu u spašavanju života Židovai njihove imovine od strane kardinala Alojzija Stepinca. Posebno je istakao preseljenje židovskog staračkog doma s Laščine u Brezovicu, na posjed zagrebačkog Kaptola, odnosno Crkve, kako bi štitenici doma bili što dalje od ruke nacizma. Istakao je Stepinčev prosvjed protiv rušenja židovske sinagoge u Zagrebu 1943. godine. A. Shamrony je bio zajedno s Freibergerom u posljednjim trenucima njegove slobode te je na vrlo potresan način i emotivno snažno svjedočio o tim trenucima. Kada se taj čovjek toliko zalaže da kardinal Alojzije Stepinac bude u memorijalnom centru "Jadvašem" upisan u knjigu "pravednika među narodima", onda bi to njegovo zalaganje, popraćeno brojnim svjedočanstvima, trebalo imati vrlo snažan i presudan odjek u krugovima svjetskog židovstva i Izraela.

Posljednji predavač na skupu bio je brat Richard iz "Communaute de Taise" koji je govorio o vrlo pozitivnom odnosu kardinala Franje Šepera prema tom interkonfesionalnom pokretu kršćanskog predznaka koji je za vrijeme Drugog svjetskog rata nastao u Francuskoj pod vodstvom još živućeg brata Rogera. Tada je novoosnovanoj zajednici iz Taisea bio osnovni zadatak osnivanje oaze u malom francuskom selu Taise koja je mnogim ljudima spasila život te pružila svakojaku duhovnu potporu i pomoć. Brat Richard je govorio o posjetu zajednice iz Taisea Rimu 1974. godine te vrlo pozitivnom stavu i odnosu kardinala Šepera prema toj zajednici, usprkos nekih neugodnih iskustava koje je doživjela u Rimu.

Znanstveni skup je završio na večer, drugog dana, a od moderatora završne diskusije posebno treba spomenuti sada već pokojnog kardinala Franju Kuharića kao i franjevca s Kaptola prof. dr. Bonaventuru Dudu. U toj su se završnoj raspravi pokušala iskristalizirati neka dodatna pitanja koja možda nisu posve bila dotaknuta tijekom simpozija. No na kraju je ostala ipak jedna enigma, a mogli bismo reći i kontradikcija koja se odnosi na intelektualnu, odnosno pismenu ostavštinu pokojnog kardinala Franje Šepera. Radi se naime o njegovu dnevni-

ku koji je navodno prema svjedočenju mons. Čapeka, rođena sestra kardinala Franje Šepera, namjerno ili nenamjerno, uništila, premda su se glede tog dnevnika mogle čuti i druge, oprečne informacije. Mene se osobno dojmilo svjedočenje mons. Čapeka koji je govorio o nekoliko posljednjih dana života kardinala Šepera koji je prema njegovu kazivanju, nutrinom svojeg duha, predosjećao svoju blisku i skoro smrt.

Ovaj simpozij o životu i djelu kardinala Šepera je bio nastavljen u Rimu, u Zavodu Svetog Jeronima te se može očekivati skori izlazak zbornika koji bi u sebi objedinjavao čitav dvodjelni simpozij: onaj zagrebački i onaj rimski.

Na kraju, simpozij o kojem govorimo kao i zbornik koji se očekuje, trebao bi otvoriti novo poglavlje u istraživanju života i teološko-pastoralne djelatnosti Franje kardinala Šepera, pogotovo nakon otvaranja još uvijek nedostupnih vaticanskili tajnih državnih arhiva.

Robert Holjevac